

## A res iudicata mint perújítási ok polgári perjogunkban

A jogerős bírósági ítélet perújítással támadható meg a Pp. 260. § (1) bekezdésének c) pontja alapján, ha: „a perben hozott ítéletet megelőzően ugyanarra a jogra nézve már korábban jogerős ítéletet hoztak”.

A jogerős bírósági ítélethez — mint az ismeretes — különböző joghatások fűződnek. Ilyen joghatás többek között a *véglegesség*, a jogerős ítélet kifogása (*exceptio rei iudicatae*) is, amely *elvileg* kizárja, hogy ugyanazon felek, illetőleg jogutódai között ugyanabból a tényalapról származó ugyanazon jogot a bíróság ismételten elbíráljon.

A törvényalkotó ennek az elvi szabálynak megfelelően meg kívánja előzni az ismételt elbírálás gyakorlati megvalósulását — figyelemmel arra a nemkívánatos eredményre, hogy ellentétes jogerős bírósági ítéletek jöhetnek ezáltal létre —, s ezért az adott ügyben már meghozott jogerős ítéletre való hivatkozás esetén, feltételezve persze a hivatkozás valós voltát, a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasítását, illetőleg a per megszüntetését rendeli [Pp. 130.§ (1) bekezdés d) pont, illetve 157. § a) pont].

E rendelkezések ellenére előfordulhat, hogy valamely polgári ügyet ismételten elbírál a bíróság — vagyis teljesen jóhiszeműen ugyan, de az adott esetben *eljárási szabálysértést* követ el —, s ilyenkor a törvényalkotó az ugyanazon ügyre vonatkozó két jogerős ítélet közül az *utóbb hozott jogerős ítélet*<sup>1</sup> hatályon kívül helyezésének a lehetőségét az „ítélt dolog” címén való perújításon keresztül kívánja biztosítani.<sup>2</sup> (Itt jegyzem meg, hogy mind a korábbi,

<sup>1</sup> A Pp. ugyan „nem tartalmaz kifejezetten rendelkezést arról, hogy ha a perújítási kérelem a 260. § (1) bekezdésének c) pontján alapul, vagyis hogy a perben hozott ítéletet megelőzően ugyanarra a jogra nézve már korábban jogerős ítéletet hoztak, melyik ítéletet, a korábban vagy a későbbben meghozottat kell-e hatályon kívül helyezni, az ítélkezési gyakorlat — a Pp. hivatkozott szabályának megfelelően — arra az álláspontra helyezkedik, hogy a második jogerős ítélet helyezendő hatályon kívül, hiszen az sértette meg, a Pp. 229. §-ának (1) bekezdésében foglalt imperatív rendelkezést”. (Dr. Schelnitz György: Magyar-román polgári eljárásjogi tapasztalatcsere a perújítás néhány kérdéséről. Magyar Jog és Külföldi Jogi Szemle 1967. évi 12. szám, 765. old.) Lényegileg tehát a *korábban* jogerőssé vált ítélethez fűződő jogerőhatás szolgál alapul az ugyanazt a jogot ismételten elbíráló későbbi jogerős ítélet perújítással való megtámadására. (Lásd hasonlóan: Dr. Novák István: Polgári eljárási jogunk jogorvoslati rendszere. Magyar Jogász Szövetség kiadványai 1. szám, Budapest, 1960. 35. old.) Dr. Bacsó Jenő—dr. Balogh Imre—dr. Baranyi Albert—dr. Bajory Pál—dr. Farkas József—dr. Németh János—dr. Névai László—dr. Novák István—dr. Schelnitz György—dr. Szilbereky Jenő—dr. Újlaki László—dr. Varga Gyula (Szerk.: dr. Szilbereky Jenő és dr. Névai László): A polgári perrendtartás magyarázata (Továbbiakban: Pp. Kommentár.) Második kötet. Budapest, 1975. 1205. old.

<sup>2</sup> Természetesen a perújítás mellett a *törvényességi óvás* intézményén keresztül is lehetséges az utóbb hozott jogerős bírósági ítéletnek „ítélt dolog” címén való hatályon kívül helyezése. „Amennyiben ugyanis a per anyagából kitűnik, hogy már korábban per volt a felek között — még ha a felek bizonytalanul is jelölték meg annak tárgyát —, a bíróságot terheli a korábbi per iratainak a beszerzési kötelezettsége. Ennek elmulasztása esetén — amennyiben egyébként valóban az ítélt dolog helyzetével állunk szemben —, törvénysértő lesz a bíróság ítélete, és ellene törvényességi óvás emelhető.

mind pedig az utóbb hozott jogerős ítélet alatt mindazokat a jogerős bírósági határozatokat is értem, amelyek a törvény rendelkezésénél fogva az ítélettel azonos hatályúak.<sup>3)</sup>

Ez az előzőség kritériumán alapuló megoldás, amely csak azt a körülményt veszi figyelembe, hogy van egy korábbi jogerős ítélet, persze magában rejti annak a veszélyét, hogy — két eltérő tartalmú döntést feltételezve — a bíróság a későbbi, s az objektív igazság követelményének megfelelő ítéletet helyezi hatályon kívül és a korábbi, de megalapozatlan, s éppen ezért törvénysértő ítélet marad egyedül hatályban. Az 1911. évi I. tv., az ún. régi Pp. hatályban léte alatt a perújító fél ellenfelének lehetősége volt arra, hogy a korábbi ítélet hatályon kívül helyezése végett — az ítélt dologon kívüli valamely más perújítási okra hivatkozva — *vizontkereset* formájában szintén perújítással élhessen, s ennek lehetett az az eredménye, hogy a bíróság a későbbi ítélettel szemben ítélt dolog címén fennálló perújítási ok ellenére nem a későbbi, hanem a korábbi ítéletet helyezte hatályon kívül, a későbbi ítéletet pedig hatályában fenntartotta.<sup>4)</sup>

A Pp. jelenlegi rendelkezései azonban *a perújítást formailag nem mint keresetet, hanem mint perorvoslatot szabályozzák*, ebből következik, hogy a perújító fél ellenfelének — a fenti esetben — *formailag lehetetlen* vizontkereset formájában perújítással élnie.<sup>5)</sup> Ezért tehát a korábbi ítélet csak külön, önálló perújítási kérelemmel támadható meg a Pp. 260. § (1) bekezdésének *a*), illetőleg *b*) pontjában foglalt perújítási okok valamelyike alapján.

A Pp. 260. § (1) bekezdésének *a*) pontja alapján a jogerős bírósági határozat — tehát ítélet is — perújítási okként jöhet számításba. A Pp. 260. § (1) bekezdésének a most vizsgált *c*) pontja szintén jogerős ítéletre hivatkozik, mint perújítási okra. A két jogerős ítélet közötti különbség azonban az, hogy míg az *a*) pont esetén csak az a kívánalom áll fenn a jogerős bírósági ítélettel szemben, hogy az „a perbeli jogra csupán vonatkozással bír, a perbeli jog elbírálásánál figyelembe jöhető”<sup>6)</sup> legyen, addig a *c*) pont esetén az ítéletnek olyannak kell lennie, amelyet *ugyanarra a jogra nézve* hozott meg a bíróság. Az a Pp. által használt megfogalmazás, hogy az ítélet „ugyanarra a jogra nézve” meghozott legyen, értelemszerűen persze az ugyanazon felek közötti ugyanabból a tényalapból származó, ugyanarra a jogra nézve hozott ítéletet jelenti. (Annak a kérdésnek az eldöntéséhez, vajon a korábbi ítéletet „ugyanarra a jogra nézve” hozta-e a bíróság, feltétlenül szükséges, hogy az adott ítéletből megállapítható legyen a res iudicata terjedelme. Többek között ezért is nagy jelentősége van annak, hogy a bíróság a Pp. 220. § (1) bekezdésének *d*) pontjában, illetőleg a 221. §-ában foglalt rendelkezéseknek mennyiben és miként tesz eleget.)<sup>7)</sup>

---

Ha ellenben a perben semmi adat sem volt arra, hogy a felek között korábban már per volt folyamatban, s a bíróságnak hivatalból lehetett tudomása erről a perről, amely pedig az ítélt dolog helyzetét eredményezte”, úgy törvényességi óvással már nem, hanem *csak* „perújítással lehet orvosolnia kettős elbírálással okozott sérelmet”. (Dr. Szabó Tibor: Hozzászólás dr. Szegő György: „Új tények és bizonyítékok szerepe a perújítási eljárásban” című cikkéhez. Ügyészeti Értesítő 1967. évi 4. szám, 18. old.) Az idézett elméleti állásponttal megegyező bírósági gyakorlatra nézve lásd pl.: LB P. törv. 20 310/1959. sz. hat., BH 2347., 1959/7.

<sup>3)</sup> Lásd ezekre nézve részletesen: Dr. Farkas József—dr. Németh János—dr. Névai László—dr. Szilbereky Jenő—dr. Varga Gyula—dr. Vida István (Szerk.: dr. Szilbereky Jenő): Polgári eljárásjog. II. kötet. Budapest, 1981. 66—68. old.

<sup>4)</sup> Lásd erre: Dr. Kovács Marcel: A polgári perrendtartás magyarázata. Nyolcadik füzet. Második kiadás. Budapest, 1929. 1176. old.

<sup>5)</sup> Különbösen is bírósági gyakorlatunk a perújítási eljárásban nem tartja megengedhetőnek a vizontkereset emelését. Lásd erre: LB PK 177. sz. állásfoglalást.

<sup>6)</sup> Dr. Beck Salamon—dr. Móra Mihály—dr. Vinkler János: Polgári eljárásjogi jegyzet. Kézirat. Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalat, Budapest, 1953. 239. old.

<sup>7)</sup> A hiányosan indokolt jogerős ítélet elleni perújítás problémáira lásd részletesebben a magyar polgári perjog irodalmából: Dr. Kartal Ignác: Perújítási támadás a „vérszegény ítélet” ellen. Jogállam XXXVII. évfolyam (1938) 3-4. füzet, 104—109. old. Az újabb magyar polgári eljárásjogi irodalomból lásd erre nézve pl.: Dr. Benedek Károly: Gondolatok a polgári eljárás reformjáról. Magyar Jog 1984. évi 6. szám, 505. old.

Az ítélt dologra való hivatkozás alapján azonban nemcsak akkor van helye perújításnak, ha az ugyanarra a jogra vonatkozó korábbi jogerős ítéletet magyar bíróság, hanem akkor is, ha azt külföldi bíróság hozta, feltéve ez utóbbi esetben, hogy az adott külföldi bírósági ítélet — figyelemmel a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. számú tvr. 70—73. §-aiban foglalt rendelkezésekre — Magyarországon érvényesnek ismerhető el.<sup>8</sup>

A Pp. nem tartalmaz kifejezett rendelkezést arra, hogy: „a korábbi jogerős ítéletnek rendelkeznie kell-e azzal a *negatív kellékkel* is, hogy ezt az — időben előbb keletkezett — ítéletet a bíróság a perújítással megtámadott — tehát időben utóbb keletkezett — ítéletet megelőző eljárásban *ne bírálta légyen el*. Ez a körülmény azonban értelemszerűen következik abból a korábban már tárgyalt törvényi szabályból, hogy a perújítás során csak olyan tényre, bizonyítékra vagy határozatra lehet hivatkozni, amelyet a bíróság „*a perben nem bírált el*”. Ez a negatív kellék logikusan következik a perújításnak mint jogorvoslatnak egész szerkezetéből és rendeltetéséből is. De következik mindez abból is, hogy az „*ítélt dolog*” tényét a Pp. két helyen is permegszüntető okként kezeli [130. § (1) bek. *d*) pont és 157. § *a*) pont]. Mint-hogy pedig az „*ítélt dolog*” tényét már az előző per során is kötelezően figyelembe veendő permegszüntető körülményként kell kezelni, kétségtelen, hogy a res iudicatát magában foglaló korábbi ítéletnek a perben még el nem bírált bírói határozatnak kell lennie. Ha tehát a korábban hozott jogerős ítéletet a bíróság a megtámadott ítéletet megelőző eljárásban már értékelte és erre nézve elutasítólag állást foglalt, akkor ezt az ítéletet perújítási alapként nem lehet megjelölni,<sup>9</sup> hiszen ez „végeredményben nem tényállásbeli, hanem jogi kérdésre vonatkozó vitát idézne fel perújítás címén, márpedig a perújításnak ... nem jogi felülbírálat a célja”.<sup>10</sup>

E korábbi jogerős bírósági ítéletnél, illetőleg az azzal azonos hatályú más jogerős bírósági határozatnál ismeretes jogirodalmunkban olyan álláspont is, mely szerint a korábbi jogerős ítélet „*csak* akkor használható fel perújítási okként, ha ennek az ítéletnek figyelembe vétele a *perújító fél előnyére és nem hátrányára szolgál*”.<sup>11</sup> Szerintem ez az álláspont — amely feltehetőleg abból a kétségtelenül helyes gyakorlati megfontolásból indul ki, hogy nehezen képzelhető el olyan eset, amikor az a fél él perújítással e címen, akinek a korábbi ítélet figyelembe vétele hátrányára szolgál — joggal vitatható. Az a körülmény ugyanis, hogy a Pp. ilyen megszorító feltételt — e perújítási oknál — nem iktatott be a rendelkezései közé, *elméletileg* lehetővé teszi annak a félnek is az ítélt dologra való hivatkozást, akinek ebből hátránya származhat.<sup>12</sup> Különbösen is helytelennek tartanám, hogy olyankor, amikor a perújítás során eljáró bíróság kétséget kizáró módon meg tudja állapítani, hogy ugyanarra a jogra nézve korábban már hoztak jogerős bírósági ítéletet, akkor a későbbi törvénysértő ítélet hatályon kívül helyezése helyett azt legyen kénytelen vizsgálni, vajon a perújítást kezdeményező félnek előnyére szolgál-e a korábbi jogerős ítélet figyelembe vétele vagy nem, s ha úgy látja hogy nem, akkor a perújítási kérelmet, mint érdemi tárgyalásra alkalmatlant kelljen elutasítania.

Az ugyanarra a jogra vonatkozó korábbi jogerős ítéleten alapuló perújítás esetén, véleményem szerint már nem állnak fenn azok a körülmények, amelyek szükségessé teszik bizonyos ítéletekkel szemben a perújítás lehetőségének a kizárását. Gondolok itt arra, ha pl. a házasságot jogerősen felbontó ítélet ellenére újabb felbontó ítéletet hoz a bíróság ugyanarra

<sup>8</sup> Lásd hasonlóan: *Dr. Schelmitz György—dr. Zalka Károly*: A perújítás egyes időszerű kérdései a polgári eljárásban. Jogtudományi Közlöny 1967. évi 12. szám, 657—658. old. A burzsoá magyar polgári perjog azonos álláspontjára nézve lásd pl.: *Dr. Kovács Marcel*: id. mű 1176. old.

<sup>9</sup> Pp. Kommentár. Második kötet. Budapest, 1975. 1206. old.

<sup>10</sup> *Dr. Névai László—dr. Móra Mihály—dr. Bacsó Ferenc—dr. Beck Salamon*: Magyar polgári eljárásjog. 2. köt. 2. füzet. Budapest, 1954. 129. old.

<sup>11</sup> *Dr. Novák István*: id. mű 36. old.

<sup>12</sup> A szocialista lengyel jogirodalomban érvényesülő hasonló álláspontra nézve lásd részletebben: *Sawczuk, Mieczyslaw*: Wznowienie postepowania cywilnego. Lublin, 1963. 287. old.

a házasságra, akkor az utóbbi jogerős ítéletet meg kellene, hogy lehessen támadni a felbontás kérdésében is perújítással.<sup>13</sup> Jelen példa esetében azonban a Pp. 291. §-ának (1) bekezdésében foglalt kategorikus rendelkezések eredményeként erre nincs törvényes lehetőség. Ezért *de lege ferenda* — mind ebben az esetben, mind pedig a többi olyan jogerős ítélet vagy ítélethatályú határozat esetén, melynél a perújítás kizárt — szükségesnek tartanám annak törvényi szabályozását; hogy a Pp. 260. § (1) bekezdésének c) pontja alapján történő perújításnál a perújítás kizártságára vonatkozó rendelkezések nem vehetők figyelembe.

A házassági bontóperben hozott későbbi ítéletnél a bírósági gyakorlatban már egy ehhez lényegében hasonló álláspont elfogadásra került, ti. noha a Pp. 291. §-ának (2) bekezdése tiltja a házasságot felbontó ítéletnek a törvényességi óvás folytán történő hatályon kívül helyezését a felbontást kimondó részében — *ugyanolyan okból mint a perújítást* —, a Legfelsőbb Bíróság a későbbi ítélet ellen benyújtott törvényességi óvásnak helyt adott, s a megtámadott ítéletet teljes egészében hatályon kívül helyezte, figyelemmel arra, hogy a korábbi jogerős ítéletnek a házasságot felbontó rendelkezése továbbra is hatályban marad.<sup>14</sup>

## JÁNOS NÉMETH

### RES IUDICATA — CAUSE FOR NEW TRIAL IN OUR CIVIL PROCEDURE

(Summary)

In his study the author examines points a) and c) of section 1, of Article 260 of the Code of Civil Procedure to see whether the legally binding sentence pronounced previously might be the basis for a new trial and if so, under what circumstances.

He doesn't agree with the theory represented in the legal literature that the previous legally binding sentence should only be used as cause for a new trial, if the taking into consideration the reofmeans an advantage to the person to move for a new trial since the Code of Civil Procedure does not contain such a restrictive stipulation.

The author suggests an amendment: if the new trial should take place according to point c) of section 1, of Article 260 dispositions about the impossibility of the new trial should be disregarded.

<sup>13</sup> Lényegileg ilyen álláspontot tükröz *Hartai László* véleménye is, mely szerint: „bizonyos esetekben viszont módot kell adni arra, hogy a Legfelsőbb Bíróság a törvénytört ítéletet hatályon kívül helyezze, ha az a Pp. 291. §-ának (2) bekezdése által védett érdeket nem sérti”. (*Dr. Váradi Klára: Vitaülés a személyállapotra vonatkozó perek időszerű eljárásjogi kérdéseiről. Magyar Jog és Külföldi Jogi Szemle, 1971. évi 4. szám, 252. old.*)

<sup>14</sup> Lásd erre: az LB P. törv. 22 648/1955. számú határozatát (A törvényességi óvások gyakorlata. I. kötet, Budapest, 1958. 428. old.), valamint az LB P. törv. 20 310/1959. számú határozatát, BH 2347., 1959/7.